

2. ՆԵՐԲՈՂԵԱՆ ԳՈՎԵՍՏԻ ԶՈՐԵՑՈՒՆՑ ԱՐԱՆՑՆ, ՈՐՔ ԵՂԵՆ ՍԿԻԶԲՆ ԱՆԱՊԱՏԻ ԿԱՐԳԻԼ ՅԱԶԳՍ ՄԵՐ

Օրհնեա՛լ տէր Յիսուս փրկիչ՝
Նորոգողըն ազգի մարդկան,
Որ միշտ զբարին կամի
Եւ սպասէ մերոյս փրկութեան:
Յայսմ յետնեալ ժամանակիս
Յիշատակ արար նորոգման՝
Բացեալ մեզ դունն բարոյ
Եւ եհեղ ձիր ողորմութեան:
Ով որ լուսանցոյց ունի
Ճանանչի այս մեծի ծագման,

Կարէ զայս ի միտ առնուլ
 Ի իմանալ պարօք տիրական:
 Ականջ ունողացոյ ասեմ,
 Ունկն դիք բանիս միաբան,
 Լսէք, փափագող լերուք,
 Ծարաւի բաժակիս արքման,
 Զի սիրոյ սեղան կազմեմ
 Եւ կոչեմ զձեզ ի խրախարան,
 Կայթելով ծափըս հարէք
 Ի լսել զճառս երանական:
 Զի թէ մեք յետնեալ գտաք
 Եւ չեղաք արժան գովութեան,
 Սակայն մերայինքս եղեն
 Պարծանաց տեղի և կայան:
 Աստանօր պատմել կամիմ
 Զեղելոցս, որ մեզ դիպեցան,
 Թէպէտ վաղափոխ եղեալ
 Պատահարք իմն երևեցան:
 Զի հայրն վերին գթած
 Ի խնդիր ել տանս Արամեան,
 Եգիտ զմեզ անկեալ յորասյս
 Ի ծուղակ չարին յանդիման:
 Զգեալ ըզդաստակ բազկին
 Զեղջերասս մեր թշուառական,
 Զեռն ետոր կանգնեաց զմեզ
 Գլորմանէս, որ յերկարեցան:
 Սակաւ մի հոգի առաք
 Ի խնամոցս այս արարչական,
 Որպէս Պետրոսին եղև

Ի ծովուն ալէկոծութեան:
 Շահ Աբաս պարսից արքայն,
 Որ տիրեաց տանս Արևելեան,
 Ընտրեաց զգունդն արեաց պարսից,
 Օսմանին եկաց յանդիման:
 Մինն ի յընտրելոց դասուցն
 Երևեալ քրիստոսադասան,
 Այր հըզօր, քաջամարտիկ,
 Ճակատուն քազմաց ախոյեան:
 Ընդ որ հաւանեալ արքայն
 Եւ գովեաց քազմաց յանդիման,
 Ապա ալն ածէր սիրով
 Միամիտ նորայն քաջութեան:
 Կացոյց զնա իշխան երկրի՝
 Հանեալ ի պատիւ մեծութեան,
 Մեծարգոյ փառօք պատուեաց
 Եւ կոչեաց զնա իւր սիրական:
 Հախնազար հայրըն նորա
 Յորջորջեալ զնա սեռական,
 Հայկազն անուանէր զնա՝
 Նմանիլ Հայկազնին Շիգրան,
 Որ յունաց յաղթող գտաւ
 Եւ սկիւթացոց հիւսիսական,
 Որոյ ի դիմի հարաւ
 Քուրդըն մեծ՝ վիշապ Ածդահան:
 Մակայն սնակուշտն եհար
 Զգեղարդն ընդ լերդակողմանն.
 Զլեարդն և զթոք նորա

Գեղարդեամբն ի փորոյն եհան:
 Մոլսէս Քերթողն պատմէ
 Եւ գովէ զնա յոյժ զանազան,
 Զձև և զտիպ կերպին,
 Զքախտն մեծ ընդ զօրեղութեան:
 Սոյն սա անպակաս կերպի
 Եւ ձևովն իր արքունական,
 Յաւել քան զնա ի փառս
 Հաւատով սուրբ Երրորդութեան:
 Պերճ, հսկայաձև մարմնով
 Եւ տիօքն վայելչական,
 Իսկ տիպ պատկերին գեղոյ՝
 Շնորհաւոր և դիցազնական:
 Կորովի աղեղնաւոր,
 Քամանդար անսխալական,
 Ընդ մէջ իր ածեալ սուսեր
 Զերկասայրին և զթուրն կտրան:
 Զվահանն պըղընձապատ՝
 Աջողակ ընդ ձախոյ կռանն,
 Հարթ համակ նկարակերտ՝
 Նպատակ նետից ուժգնական:
 Զլախտն յաջոյ ձեռին ունէր,
 Նիշ՝ գուշակ ինքնիշխանութեան,
 Տահեկէն կախեալ կռան՝
 Կտցաւոր՝ ի ինքն զառնիշան:
 Հասակն զրահաւորեալ,
 Սաղաւարտ պսակ գագաթան,
 Սաղահիքն յերկոքին կողմանց
 Փքնալից ծաղկեալ զանազան:

Ի շահատակել զինուցն
 Ահընկէց լինէր նա մարդկան
 Եւ ի խիզախելն ուժգին
 Բեկանէր նա զիր դիմակայն:
 Յարշաւելն երիվարին՝
 Կրթածու և վարժողական,
 Դափր հատանէլ դաշտին,
 Դողացուցանէր զամենայն:
 Դասք հրազէն հետևակաց
 Առաջի գնդակ ընթանան,
 Զգուշութեամբ մեծաւ սպասեն
 Հրամանին յոյժ խորհրդական:
 Իսկ յարիութիւն անձինն
 Անքատակ ի յորդիս մարդկան
 Եւ անհամեմատ խոհեմ
 Ի շարժել շրթանցն յատկանան:
 Ճարտասան, արագախօս,
 Անթարթափ յարտաքերութեան
 Եւ բաղխոհական ոճով
 Բարբառէր յարքայից դիւան:
 Իսկ ներքին մասամբ հոգւոյն
 Երկիւղած և զգաստական,
 Խոնարհ էր և՛ հեզ բարուք,
 Ե՛ւ սիրով աստուածպաշտութեան:
 Անապատի սիւն լինէր
 Եւ գրգէր գթով հայրական.
 Մինչ յիշխանութեան միջին
 Զանք դնէր անապատական:
 Յայսմ քանակեալ ատուրց

Յայտնեցաւ քարոզն ընտրութեան՝
 Պօղոս վարդապետն արի,
 Զատագովըն ճշմարտութեան:
 Հոմանուն առաքելոյն,
 Համարուեստ նոյն քարոզութեան,
 Փողելով հրատարակէր,
 Յուշ առնէր զբանն արթնական:
 Կարծրագոյն վիմօք հաստեալ
 Զտուն հոգւոյ հաւատոյ հիման,
 Զգուշութեամբ փորեալ ի խոր
 Ըստ բանիցն տէրունական:
 Իջին անձրևաց հեղեղք,
 Փորձութիւնք ի յորդոց մարդկան,
 Ի վասպուրական երկրին,
 Մոկաց տուն և ի Քուրդաստան:
 Կործանել ոչ կարացին զնա
 Ի յուսոյն իւրոյ քաջութեան.
 Ծշմարիտ ջանիւ գործեաց
 Ի յայգւոջն տէրունական:
 Ի տարաշխարհիկ լինելն,
 Ի գաւառն, որ կոչի Գողթան.
 Դարձեալ անդ զարթեալ հին չարն
 Եւ յարոյց կրկին հալածան:
 Առաջնորդք՝ ի եպիսկոպոսք,
 Աբեղայք՝ ի եկեղեցական,
 Հակառակ կացին նմա
 Եւ ընդդէմ նմին զինեցան:
 Վասն այն զնոսա սրեաց

Կործանիչն ազգի մարդկան,
 Զի յանձնէ ատերեացի
 Տուն մերոյս առաջնորդական:
 Միատեսակ թշնամի,
 Հաւասար և համանման,
 Զի պառակտեացին մարդիկք
 'Ի յարուցեն հերձուած շարութեան:
 Ծգունս բազում կրեաց
 'Ի հայու 'ւ ի տանկի դիւան,
 Վկայաց բազում տեղիս
 Տեառն մերոյ մարդէղութեան:
 Վարժող էր նա անձանձիր,
 Թէ լինէր ոք փափագ ուսման,
 Թէ չէ՛ ինքն-ինքեան ասէր
 Եւ երգէր զերգս աստուածական:
 Զի ներքին մշակութիւն
 Զի մնայր պարապ ընդունայն,
 Այլ խոկմամբ աստուածայնոցն
 Վերընթաց լինէր յարածամ:
 Զյանախ ուտելն արգելոյր
 Եւ կարկիչ էր յանդգնութեան,
 Մանաւանդ աքեղայից՝
 Խափանիչ համարձակութեան:
 Զնախնի կարգն յառաջ ածէր,
 Կանոնօք դնէր ի յատեան,
 Վկայէր վասն աշխարհի,
 Զի էին գործք իւր շարութեան:
 Վասն որոյ իմ նմանիքս,
 Որ կրօնիք յերկիր կորացան,

Կարի ստեցին զնա՝
 Բարկութեան նախանձ բրդեցան:
 Հազար և վաթսուն և եօթն
 Շատելեալ հայոց թուական
 Հանկարծ շարժեցան մարդիկ,
 Թինդ առին և ժողովեցան:
 Կաթողիկոսունք երկու,
 Եպիսկոպոսք համանգամայն,
 Աքեղայք ու վանականք
 Եւ տէրտէրք շատ գումարեցան:
 Ուխտադիրք եղեն միմեանց,
 Խորհեցան խորհուրդ միաքան
 Եւ չու արարեալ գնացին
 Ի Թարեզ քաղաք շահաստան:
 Ղառչըղա խանին դիւան,
 Տուրևառ խօսիք շատացան,
 Թէ այր մի օտարական
 Մեզ լինի պատճառ խանգարման:
 Այլ նա վերին խընամօք
 Մարդկութեամք կոչեաց ի յատեան,
 Ասաց, թէ քահանայից
 Չէ պատեհ կալ անմիաքան:
 Վասն որոյ փոշիմանեալ
 Եվ ինքնեանց մեղադիր եղան,
 Եկեալ թողութիւն առին,
 Ակամայ կամօք հաշտեցան:
 Ահա յարուցմունք գետոց,
 Փորձութիւնք սուտ եղբայրական,
 Տւթգնակի բախեալ զտունն,

Զհաստեալն ի վերայ հիման:
 Իսկ գթած տէրըն բարի
 Զնա պահեաց առանց սասանման
 Եւ յաւել նըմա շնորհ զգալի՝
 Տուն շինել նմա տիրական:
 Տանարաց հոգաբարձոս
 Յաստուծոյ էառ հրաման,
 Թէ սովաւ յայտնի լինի
 Այս խախտեալ ազգիս ի հիման:
 Թէ սա է շինող բարի
 Լքելոցն յուսահատութեան,
 Զմեղօք կործանեալս կանգնէ
 Եւ առնէ տանար տիրական:
 Կարծեմ, թէ սա էր ճրագն
 Ըստ պետին առաքելական,
 Որ ի գիշեր կենցաղոյս
 Խաւարչուտ և նսեմական
 Ծանանչ նշուլից փայլեաց
 Եւ շաւիղ բանայր նա մարդկան,
 Մինչ տիւն լուսաւորի
 Արուսեկի մեծի ծագման:
 Համբեր սա համբերելով,
 Խիղճ մտօք ի գուր տղմական,
 Մինչև լուսա աղօթից
 Արարիչ տէրըն գթական:
 Եհան ի կաւէ գբոյն,
 Ի վիճին եդ հաստատութեան
 Եւ արկ ի բերան նորա
 Օրհնութիւն ըստ երգոյն Դաւթեան:

Անեղ լոյսն արարչական
 Լոյս վառեաց խաւարեալ մարդկան.
 Երկու լուսատու աստեղքն,
 Որ յարեմաից ծագեցան,
 Ի յԵրուսաղէմ սընեալք
 Ի լուսոյն լուսով լրացան
 Եւ մեզ խոր խաւարելոցս
 Լուսատուք նոր առաքեցան:
 Մարգիս մեծ եպիսկոպոսն
 Եւ տէր Կիրակոսն արին այն,
 Սլացեալ հոգւոյն թևօք
 Եւ հասին սմա օգնական:
 Պետրոսին և Յոհաննու
 Օժանդակ եհաս Պօղոսն այն,
 Իսկ այս Պօղոսին հասին
 Ստուարաստեղն երկու գաւազան:
 Նոր իմն օտարացուցիչ
 Շշընջիւն անտի յայտնեցան.
 Մերկ պարտին լինել մարդիկ՝
 Քրիստոսի կարգել զօրական.
 Ահա նորահրաշ հնչիւն՝
 Դեռաքոյս և անյայտական,
 Թէ պարտ է զմարմին թողուլ
 Եւ հոգւոյն լինել պաշտօրպան:
 Նոր երգ, նոր ներբողեան,
 Նոր կական ի ձայն ցնծութեան.
 Նոր պարըս խմբել այսօր
 Եւ երգել գոհաբանական:
 Նոր պարու պարապետիս

Պարաւորք լինել համաձայն՝
 Երկրպագութիւն և փա՛ռք
 Տողին ի ձայն գոհութեան:
 Որ զայս երկու ուսուցիչս
 Առաքեաց մեզ ճշմարտաբան,
 Գործնական իմաստութեամբ
 Կատարել միշտ զտեսական:
 Զայս եզինքս ամուլական,
 Բանաւոր և արդիւնական,
 Բանական երկրի մշակ,
 Խստատանջ և միշտ ժրաջան:
 Այս երաշտացեալ գետինս
 Արտասուաց ցողով արբուցան,
 Զայս խոպանացեալ երկիրս
 Արարին քերրի անդաստան:
 Հերկեալ խրատով զայգիս
 Զարահնար փուշքն խլեցան,
 Եւ ապականիչ աղուեսքն
 Որք կալեալ և որք ղօղեցան:
 Նոր գարնանային հողմունք
 Քաղցրասիգ յայգիս հնչեցան,
 Եւ ձայն տատրակաց սրբոգ
 Մնչիւնիւ աստէն լսեցան:
 Զմեռն և անձրևք անցին,
 Խստութիւնք սրտից կակղեցան,
 Եւ ծաղիկ զարմանազան
 Ի յերկրիս մեր երևեցան:
 Իջցուք ի յայգիս եղբարք՝
 Եւ տեսցուք ծառք համանգամայն,

Ծաղկեալ որթ և՛ թուզ, և՛ նուշ,

Նոնենիք և՛ մուրտ, և՛ շուշան:

Երկուց նմանեալ հողմոցն,

Որ յառակողէն ասացան

Արի՛ հիւսիսի փշումն,

Ե՛կ, հարաւ ջերմին սիրական:

Շնչեա՛ ի պարտէզս մեր՝

Խնկալից և խիտ բուրաստան,

Բուրեացին խունկք մեր անուշ

Եւ ծաղկունքն, որ հանդիսացան:

Փա՛ռք նորոգօղին տացուք,

Որ ետ դուռն ասպաշխարութեան

Եւ փոխհատուցուք սոցա

Ներբողեան գոլասանական:

Այս երկու մեծ լուսաւորք

Կորնթարթն երկնից կառուցան,

Լուսատու լինել յերկիր

Եւ նշան գոլ ժամանակեան:

Երկու այս բնեռ աստղունք,

Որ ի վեր՛ւ ի վայր կայացան,

Որով կարգք եկեղեցւոյ

Կանոնի սահմանադրեցան:

Երկու պատուական ակունքս,

Որ երկու կուռն Ահարոնեան

Նշանքըն Իսրայէլի

Մեղանշման և արդարութեան:

Երկու ձիթենի ուղէշքն,

Որ յերկրի նոր արմատացան,

Գնդին լուցելոյ յաջմէ

'Ի յահեկէ ոստովք բարձրացան:
 Մինչ ի հովանին սոցա
 Ախտաժետք բազումք կուտեցան,
 Թանահատի յանապատս
 Եւ ձիթովս այս բժշկեցան:
 Պարարտ ձիթենի գոլով՝
 Տաթևու գալթիս տնկեցան
 Եւ առատացեալ պտղով
 Քրիստոսի աստ ընծայեցան:
 Երկու բարձրաբերձ լերինք՝
 Ահերմոն և Թաքօրական,
 Եւ ակունք Յորդանանու,
 Յոր մարդիկ նոր մկրտեցան:
 Ենովքայ ու Եղիայի
 Փոխանորդ յերկրի շրջեցան,
 Թէպէտ աննման կենօք,
 Այլ գործովք յոյժ համանման:
 Դիմօք և ձևովն իրեանց
 Հանդերձիւքն խոշորական,
 Ծանուցին որդոց մարդկան
 Զաշխարհի վայելս ընդունայն:
 Երկու դրունք տեսանելեացս
 Կենդանեացս յարարչէն եդան,
 Յատուկ ի միմեանց գոլով
 Մի շաւիղ տեսլեան ընթացան:
 Այսպէս այս երկու ընտրեալս
 Բացակայ տեղեալ մեզ ցուցան..
 Միան Պոնտացի գոլով,
 Միան ի տանէն Արարատեան:

Թէպէտ առանձին դիմօք
Կրկնակի կերպի յատկացան՝
Մի կամք, մի կարգ, մի կրօն,
Մի հոգի կառավարեցան:
Ցնծալ պարտի Հայաստանս
Եւ խայտալ խնճոյս հոգեկան,
Պարանցիկ առնել յուսով
Եւ երգել երգ հոմերական:
Նոր սրինգ և նոր տաւիղ,
Նոր քնար և նոր երգարան,
Նոր կանառախումբ լինել
Եւ քննել յոյժ խորհրդական:
Բանալ ըզարգանդ մտաց
Եւ ճաշակ տալ համբերութեան,
Ըմպել ըզհամեղութիւն
Բաժակիս այս իմաստութեան:
Գրեան վաղընջուց փակած
Ընթերցան, ոճով մեկնեցան,
Եվ լապտերք եկեղեցւոյ
Գալստեամբ սոցին վառեցան:
Բարիոք մեզ նաւաստիք
Ի ծփման ծովուս յայտնեցան,
Վարեցին թևօք հոգւոյն
Եւ հասին յանբաւ խորութեան:
Մինչ յայս խրախութեան կայաք,
Աջողակ հողմով սլացման
Եւ յաջ և յանեակ թռուցեալ
Դիտեաք զկէտն ուղղական,
Յանկարծ հողմըն ուռուցիկ

Փոթորկեաց զնաւս առժամայն
 Եւ շրջապտոյտ առեալ,
 Տատանէր յալէկոծութեան:
 Հողմով կուտակեալ կոհակք
 Ի ներքուստ անդուստ խոռվեցան,
 Եւ ծովըս հանդարտական
 Յամբոխեալ ալիս փոխեցան:
 Թռչարանն առագաստին
 Ի ծւլնըս պատառեցան,
 Եւ կայմն ամբարձման պարզող
 Ի ծովու խորըս սուզեցան:
 Ղեկն և՛ դեկավարն, և՛ թևքն
 Խառնելեացն խափանեցան,
 Եւ շարքըն տախտակամած
 Ի միմեանց քաց անջատեցան:
 Երկու լծակաց մածմունք
 Ծնօտիքըն քաժանեցան,
 Եւ լաստըն ողնափայտին
 Առ քեղիքն խարխալեցան:
 Ահա արդ մեծ արհաւիրք,
 Աղաղակ և գոյժ լալական
 Տրտմութեան ալիք դիզեալ՝
 Առ թիկունս մեր կործանեցան:
 Զի այս չորս անկեան հիմունքս
 Յորոց նաւքն մեր հաստեցան
 Ուխտեալ ի միում ամի
 Փոխեցան ի միջոյ քարձան:
 Այս չորս սիւնքս խարսխեալ,

Որ արթոռ տեսան կազմեցան,
 Խոհեմ, արի և արդար,
 Ողջախոհ առաքինացան:
 Չորս գետոց նման հոսեալ
 Արբուցին զծարաւ Հայաստան,
 Նոքա ի յԱդին դառնան
 Եւ սոքա ի յերկնից կայանն:
 Չորից ատարանչաց
 Նմանեալ առ մեզ յայտնեցան,
 Եւ չորս տարերաց նման՝
 Չորս յանկիւնս համբաւեցան:
 Քառադէմ կառաց նման,
 Որ Առիծ և Եզն սասցան,
 Մարդ և Արծուռ նման
 Փութապէս առ տէր սլացան:
 Չորս կարգէս քրիստոնէից
 Ըստ միոյ-միոյ ընտրեցան՝
 Իշխանն ընդ վարդապետին,
 Հայրապետն և առանձնականն:
 Ի հազար 'ւ եօթանասնին
 Յաւելեալ հայոց թուականն
 Եղև կատարումն սոցա,
 Որք ի մէնջ առ տէր փոխեցան:
 Թէ դիմառնական խօսիմք,
 Ո՛վ եղբարք իմ և սիրական,
 Թէ զմեզ ի խնճոյս ածեր
 Եւ փողէս երգ դամբանական:
 Խիստ մի՛ խոռվիք, եղբարք,

Չգիտել զիրս կենցաղական,
Կարգ եղեալ է արարչին

Չմնալ ոք աստ անվախճան:
Մանաւանդ այս Հայաստան

Վաղվաղուկ և փոփոխական,
Ի հարց և պապանց ուսաք,

Յառաջին սրբոցն ասացան.

Հիսիսու հաւէն առնուն

Մեր ծաղկունքս և խիստ զօրանան,
Եւ տապըն խորշակահար

Ծաղկընկէց առնէ առժամայն:

Ահա ձեզ ձայն ատենաց,

Սփոփանաց և յուսադրական,
Թէպէտ սերմանողքն անկան,

Սերմանեալքն յոյժ արդիւնացան:

Մարմնով հեռացան ի մէնջ,

Բայց հոգով ոչ որոշեցան,

Միայն զյաղթանակն առին

’Ի ախտալից կենաց փոխեցան:

Անդէն բարեխօս բարի

Վասն մեր առ տէր կացուցան,
Զաթոռով անմահ գառինն

Ընդ քահանայիցն կարգեցան:

Փա՛ռք և գոհութիւն տացուք

Աստուծոյ անմահ տէրութեան,
Զի զյետնամնաց սոցա

Պահեացէ ի խաղաղութեան:

Առ ձեզ պաղատիմ, եղբարք,

Ես՝ Ներսէս, յոյժ թշուառական

Հայցեցէք ընդ իմ առ հարքս՝

Յիշել զիս առ անմահ արքայն:

Փոքրիկ Փիլիպոս դպիր՝

Փափագող բանիս տաղական,

Զայս խնդիր արար, թէ ասա՝

Յիշատակ, որ ողորմի տան: